

L'esbarzer

(ALDC, V, 1093. L'esbarzer)

Aquest arbust intricat del gènere *Rubus*, de tiges amb agullons, flors blanques o rosades, que produeix móres, coneix bàsicament dos noms força estesos, *romeguera* i *esbarzer*.

Romeguera deriva del llat. vg. *RŪMĪCARIA, der. de *RŪMĪCA (llat. cl. RŪMEX, RŪMĪCIS) (s. XII, en topònims), amb les var. *romeguera de móres* 21, avui mall. *romeguer* [m.] (s. XIV) 76-78, 80-82; *romenguera* 67, que, més que derivar-la d'un hipotètic RŪMIC-ON-ARIA (DECat), entenem que cal interpretar-la a partir de la dilació de la nasal (igual que *magrana* > dial. *mangrana*), canviat en *remeneguera* 90, per epèntesi i assimilació vocàliques; *romiguera*, per canvi de [e] > [i] en cat. occ., potser per dissimilació.

Esbarzer i tota la seva família remunten a orígens preromans no aclarits. Tenint en compte les formes *barzer*, *barça*, (a)*barta*, *barja*, *bardissa*, sembla que han de partir d'un nucli **bard-*, *barz-*, *barç-*, *barj-*, amb una oscil·lació de l'element consonàntic final que explicaria aquestes formes amb el suf. -er, -era (< -ARIU, -ARIA):

1) *barzer* i *barser* 101, 104, 106, 107, 115, 118, amb les var. *abarzer* 152 i *abarser* 116, amb pròtesi provocada per fonosintaxi; *brazier* 83 i *brasser* 159, 161, 163, amb metàtesi; *batzer* (s. XIV) 70, 71, 73-76, 78-80, 82; *abatzer* 71, 72, per pròtesi vocàlica; per probable aglutinació de l'article aràbic: *albarzer* i *albarser* 158, 167-171; *aubarzer* 123 i *aubarser* 119, per vocalització de la lateral; *ambarzer* 173, 174, 181, per canvi de prefix, i *ambrazier* 156, per metàtesi; *esbrazier* 117, 129, per metàtesi, *esbarzera* 27, per canvi al f., i *esbarzons* 30, amb possible aglutinació de l'article en la forma de plural (e[l]s *barzers* > *es barzers* > sg. *esbarzer*), documentat només des del s. XIX;

2) *barça*, var. *bar[θ]a* 100, *barça marina* 99, 102, *bar[θ]a marina* 100; *esbarza* 30, 40, 41, *esbarça* 99, amb aglutinació de l'element *es-*, i els col·lectius *barçal* 93-95, 99, *bar[θ]al* 108, *esbarçal* 99 i *barçar* 122, amb el suf. -al i -ar, respectivament;

3) **barta*: *abarta* 105, *abarter* 110, i el probablement col·lectiu, almenys inicialment, *bartassar* 2, format sobre l'augmentatiu *bartàs* 2;

4) *barja*, amb el compost *esbarja* 6 i els der. *esbargera* 9, *esbarjàs* 9;

5) *barder* (var. *esbarder* 127), der. de *barda*, amb un altre der., *bardissa*, que ha pres més aviat el sentit de 'conjunt de plantes espinoses que es fan pels marges, que tanquen un tros de terra, etc.'.

Els altres significants coneixen una extensió més reduïda: *sarsa* (s. XV) és pres del cast. *zarza*, d'origen també preromà (veg. més avall *espina*), amb la var. *sarso* [m.] 149, els der. *sarsal* 130, 160, 162, 166, [θ]ar[θ]al 132, [θ]ar[θ]er 134, [θ]ar[θ]eral 138, 139 i *sarseral* 136, i el compost *sarsamora* 188 (← cast. *zarzamora*); *morera* 10, 35, 84, der. de *móra* (< llat. vg. MŌRA, llat. cl. MŌRUM 'móra d'esbarzer o d'arbre'), amb la var. *amorer* 149, amb pròtesi vocàlica (com l'oc. *amorier*), i el compost *morraliguer* 96, de *móra*, amb bategant modificada en vibrant, i *aliguer* (← oc. *alaguier* 'vern'); alg. *ru* 85 ← logudorès *ru* (< llat. RUBUS); *ronça* 3, 7, pres del fr. *ronce*, on prové de RUMICE; *espina* 31 ("romegueres o sarces o espines", Esteve, 1489).

Presenten interferències amb altres espècies, sovint espinoses: *garravera* 19, confusió amb el 'roser silvestre'; *garbuller* 164, evolució de *abreüller*, pròpiament 'arç blanc' o 'gavarrera', amb les var. *engarbuller* 175 i *engarguller* 175, amb equivalència acústica BU > GU (veg. Veny, 1989 a) o assimilació a la velar; *arça* 2, 5, 12, probablement ← oc. *ars* 'arç blanc', amb el der. *arcer* 97; *arnet* 183, der. de *arn* (← oc. 'planta espinosa'); *espullabelitre* 1, de *despullabelitre*, pròpiament 'gavarrera' (veg. mapa 713); *sarguer* 63, der. de *sarga*, d'origen preromà, parent de *salze*.

Des d'un angle geolingüístic, el tipus *barzer*, amb les seves var. (incloses *barça*, de l'extrem occ., i *barja*, del ross.), ocupa gran part del val., del bal. i del Principat, compartit amb *romeguera*; *sarsa*, documentat en val. des del s. XV, deu ser resultat de la colonització aragonesa, ajudant-hi després la immigració des de Múrcia i la Manxa.

Són mots normatius *esbarzer*, *bardissa*, *romeguer* i *romeguera*, des del DOrt, 1917; *barça*, des del DIEC₁, 1995.